

Yargı Bağımsız Değildir (1)

Av. METİN ÖZDEMİR BERLİN

1982 Anayasası'nın 9. maddesinde "Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır" düzenlemesi yapılmıştır.

Anayasa'nın 9. maddesinde olduğu gibi, yargı organını düzenleyen 138. ve müteakip maddelerinde de "mahkemelerin bağımsızlığı" ve "hâkim teminatı" kavramları sık sık anılmakta ve amaç olarak dile getirilmektedir. Mahkemelerin bağımsızlığının ve yargıç güvencesinin gerçekleşmesi, her şeyden önce yargı kurum ve kuruluşlarının bunu sağlayacak şekilde oluşma ve işlemelerine bağlıdır. Anayasa'da bu konuda getirilen düzenlemelere kısaca bir göz atıldığı takdirde, "mahkemelerin bağımsızlığı" ve "hâkim teminatı" amaçlarının sadece sözde kaldığı görülecektir. Konuyu biraz olsun aydınlatılmak için, mahkemelerin bağımsızlığı ve yargıç güvencesinde belirleyici bir yere ve işleve sahip olan "Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun" oluşması, görevleri, çalışması ve çalışma usulleri üzerinde kısaca duracağız. Bu arada, mahkemeler, yüksek mahkemeler, yargıçlık ve savcılık mesleği, yargıç ve savcı güvencesi ile ilgili anayasal düzenlemelere de değineceğiz.

A) Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu:

Anayasa'nın 159. maddesinin 1. fıkrasında "Hâkimler ve Savcılar Yüksek Ku-

rule, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkim teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar" düzenlemesi yapılmıştır.

Şimdi, bu Kurulun nasıl ve hangi esaslara göre kurulup görev yaptığına bakalım.

a) Kurulun oluşumu:
Maddenin 2. fıkrasında, Kurulun nasıl oluşacağı düzenlenmiştir:

"- Kurulun Başkanı, Adalet Bakanındır.
- Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabii üyesidir.

- Kurulun üç asil ve üç yedek üyesi Yargıtay Genel Kurulu'nun,

- İki asıl ve iki yedek üyesi Danıştay Genel Kurulu'nun kendi üyeleri arasından, her üyelik için gösterecekleri üç aday içinden Cumhurbaşkanı, dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilirler. Kurul, seçimle gelen asıl üyeler arasından bir başkanvekilli seçer."

Bu düzenlemeye göre, Kurulun, Adalet Bakanı ve Adalet Bakanlığı Müsteşarı dışındaki beş asil ve beş yedek üyesi Cumhurbaşkanı tarafından seçiliyor. Cumhurbaşkanı'nın bu üyelerin seçimi ile ilgili işlemleri kesin olup, yargı denetimine tabi değildir.

Kurul, Cumhurbaşkanı'nın belirleyici hâkimiyeti altında yürütme organı tarafından oluşturulmaktadır.

Kurulun başkanı olan Adalet Bakanı, siyasal ve tarafsız bir üyedir. Kurulun tabii üyesi olan Adalet Bakanlığı Müsteşarı,

Adalet Bakanı'nın emrinde bir memurdur. Cumhurbaşkanı tarafından seçilen üyelerin dört yıl için süreli olarak seçilmeleri ve süresi biten üyelerin yeniden seçilebilmeleri, bu üyeleri bağımlı ve güvencesiz kılmaktadır.

Kurulun yürütme organı tarafından oluşturulması; Kurul üyelerinin, siyasal, tarafsız, bağımlı ve güvencesiz olmaları; Kurulun bağımsızlığını ve tarafsızlığını ortadan kaldıran önemli nedenlerdir.

Bu düzenleme karşısında, Kurulun, "mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkim teminatı esaslarına göre" kurulduğunu iddia etmek olanaklı değildir.

b) Kurulun görevleri:
Maddenin 3. fıkrasında, Kurulun yapacağı görevler düzenlenmiştir:

"Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu;

- adli ve idari yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme,
- atama ve nakletme,
- geçici yetki verme,
- yükselme ve birinci sınıfa ayırma,
- kadro dağıtma,
- meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme,
- disiplin cezası verme,
- görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar.

Adalet Bakanlığının, - bir mahkemenin veya bir hâkimin veya savcının kadrosunun kaldırılması veya - bir mahkemenin yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini kara-

ra bağlar.

- Ayrıca Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir."

Bu düzenlemeye göre, Kurul; hâkim ve idari yargı hâkim ve savcısı olarak mesleğe kabul edip tayin edecek, istemediğini kabul etmeyip tayin etmeyecek. Hâkim ve savcılardan, istediğini istediği yere nakledecek; istediğini istediği yere geçici yetki ile görevlendirip gönderecek, istemediğini göndermeyecek; istediğini yükseltecek, istemediğini yükseltmeyecek; istediğini birinci sınıfa ayıracak, istemediğini ayırmayacak. Kadro dağıtımını istediği gibi yapacak. Hâkim ve savcılardan meslekte kalmalarını uygun görmeyenleri istediği gibi belirleyecek ve haklarında meslekte kalmaları uygun değildir diye karar verecek. Görevden uzaklaştırma işlemlerini yapacak. İstedikine istediği disiplini cezasını verecek, istemedikine vermeyecek. Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin veya bir hâkimin veya savcının kadrosunun kaldırılması veya bir mahkemenin yargı çevresini değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlayacak. Ayrıca, Anayasa ve yasalarla verilecek diğer görevleri de yapacaktır. Kurul, mahkemelerin bağımsızlığına ve yargıç güvencesine olanak vermeyecek derecede önemli görev ve yetkilerle donatılmıştır.

Bu yetki ve görevler, Kurula; mahkemeleri, yargıç ve savcılarını sürekli olarak denetim ve baskı altında tutma olanağı sağlamaktadır. Bu düzenlemeye göre, Kurulun sahip olduğu görev ve yetkilerin "mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkim teminatı" esaslarına uygun olduğunu iddia etmek olanaklı değildir.

Bu düzenlemeye göre, Kurulun kararlarına karşı ancak yine Kurula itiraz edilebilecektir. İtirazların yapılma ve incelenme esasları; Kurulun çalışma, seçim ve görevlerini yerine getirme usulleri; yasa ile belirlenecektir.

Bu düzenlemelere göre, Kurulun kararlarına karşı ancak yine Kurula itiraz edilebilecektir. İtirazların yapılma ve incelenme esasları; Kurulun çalışma, seçim ve görevlerini yerine getirme usulleri; yasa ile belirlenecektir.

c) Kurul bu görevlerini nasıl yapıyor? Maddenin 4. ve 5. fıkralarında Kurulun bu görevleri nasıl yapacağı düzenlenmiştir.

4. fıkraya hükmüne göre:
"Kurul kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz."

Bu fıkradaki düzenlemeye göre, Kurulun kararları yargı denetimine tabi değildir.

5. fıkraya hükmüne göre:
"Kurulun görevlerini yerine getirmesi, seçim ve çalışma usulleriyile itirazların Kurul bünyesinde incelenmesi esasları kanunla düzenlenir."

Bu düzenlemeye göre ise, Kurulun kararlarına karşı ancak yine Kurula itiraz edilebilecektir. İtirazların yapılma ve incelenme esasları; Kurulun çalışma, seçim ve görevlerini yerine getirme usulleri; yasa ile belirlenecektir.

Bu düzenlemelere göre, Kurulun görevlerini yerine getirme ve yetkilerini kullanma usullerinin, çalışma esaslarının, "mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkim teminatı" esaslarına uygun olduğunu iddia etmek olanaklı değildir.

Yürütme organı tarafından, siyasal, tarafsız, bağımlı ve güvencesiz üyelerden oluşturulan; yürütme organının denetiminde ve ona bağımlı olarak çalışan Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun; oluşumu, görev ve yetkileri, çalışma usulleri, mahkemelerin bağımsızlığını ve yargıç güvencesini tamamen ortadan kaldıracak niteliktedir.

Bu düzenlemelere göre, Kurulun, "mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkim teminatı" esaslarına göre kurulduğunu ve görev yaptığını iddia etmek olanaklı değildir.